

Inocellia

2019-1

Medlemsblad för Entomologiska föreningen
i Dalarna och Västmanland

Entomologiska föreningen i Dalarna och Västmanland är en ideell, politiskt obunden förening som bildades 1981. Föreningen är ansluten som lokalförening till Sveriges entomologiska förening SEF.

Föreningen ser som sina främsta uppgifter att arbeta för bevarandet av skyddsvärda insekter och därtill tillhörande natur, att verka som remissinstans i naturskyddsfrågor, att rapportera om insektsfaunan, att stimulera till entomologiska studier och intresset för insekter i allmänhet och att skapa kontakter mellan entomologiskt intresserade personer. Vi anordnar föreläsningar, insektsträffar, exkursioner m.fl. aktiviteter och ger ut medlemsbladet Inocellia samt vår hemsida.

Föreningens kontaktuppgifter

Entomologiska föreningen i Dalarna och Västmanland, c/o Thomas Harry, Flintabacken 9A, 635 32, Kvicksund

Styrelse:

Lars-Ove Wikars, Borlänge (ordförande), 0243-20 21 94, lars.wikars@gmail.com

Thomas Harry (sekreterare, webbredaktör), 070-465 70 41, thomas.harry2@gmail.com

Uno Skog, Falun (kassör), Uno.Skog@gmail.com.

Ledamöter: Joakim Thornell, Färna, thornelljoakim@gmail.com, Erik Sahlin, Bjursås, me-loe.se@gmail.com (materielansvarig). Henrik Larsson, Saxdalen, suppleant, henrikhl@telia.com, Ralf Lundmark, Suppleant, Ramnäs, ralf.lundmark@gmail.com.

Medlemsavgift 100:-/år, familjemedlem 10:-, skolungdom 50:-, Plusgiro: 2 44 29-3

Organisationsnummer: 802430-2351

Hemsida <http://sites.google.com/site/efidov>

Inocellias redaktion

Ansvarig utgivare: Lars-Ove Wikars. Redaktör och layout : Thomas Harry.

I övrigt deltar styrelsen i redaktionen. Upplaga ca 140 ex.

Omslag: Storfläckig kungsnattslända *Semblis phalaenoides*. Foto Claes U. Eliasson

Entomologiska föreningen i Dalarna och Västmanland förbehåller sig upphovsrätten till allt publicerat material om inte annat överenskommits med skribenten.

Skogen i fokus

Text: Thomas Harry

Vår skog

Skogen är verkligen i fokus på många sätt nu. I dagarna lanserades kampanjen Vår Skog, ett initiativ där 23 föreningar deltar, därav Sveriges Entomologiska Förening. Tillsammans kräver organisationerna att Staten som ägare ska ändra Sveaskogs ägardirektiv och se till att bolagets miljöambitioner höjs. Målet är att samla ihop 50 000 namnunderskrifter att presentera för näringsministern Ibrahim Baylan. **Skriv på du också** på <https://varskog.nu>!

I höstas meddelades efter facklig medling beslut om att Sebastian Kirppu **får fortsätta inventera arter på fritiden** trots att han är anställd vid länsstyrelsen i Dalarna. Länsstyrelsen har menat att det är en olämplig bisyssla och förbjudit Kirppu från att göra skogsinventeringar och granska avverkningsanmälningar, då det kan vara förtroendeskadlig, enligt myndigheten, i synnerhet med tanke på Kirppus aktivistartade uttalanden i media. Läs gärna om boken *Skogslandskap farväl* i Inocellia 2017-1. Sebastian är en av författarna.

Elände i Amazonas

Efter president Jair Bolsonaro's tillsättning öppnar sig rena skräckscenariot i Amazonas. Dagens Nyheter skriver i en stor artikel om hur Bolsonaro's politik resulterat i att över en miljard träd sågats ner på bara ett år.

Över tusen personer har mördats i vad som kopplas till markkonflikter relaterade till kött- och träindustri! Vad kan vi som privatpersoner i Sverige göra åt det? Att göra rätt val i affären är ett budskap som de flesta handlare förstår. Tänk till innan du köper oxfilén från Brasilien!

Och i Papua Nya Guinea

I jakten på timmer så avverkar storbolag unik regnskog som tillhör ursprungsbefolkningen på Papua Nya Guinea och på Solomonöarna. Enligt organisationen Global Witness så är det främst konsumtion av kinesiska trävaror i Europa och USA som driver på den illegala avverkningen och den "landgrabbing" som pågår. Även konsumtion av palmolja driver på denna utveckling eftersom det blir palmoljeodlingar där regnskogen har skövats. Global Witness menar att detta är en av de största "land grabs" i modern tid.

Skog räddad i Ramnäs

Det händer också bra saker i skogen—Vår styrelsemedlem Ralf Lundmark har i årtal kämpat för att den fina skogen nära hans hem i Ramnäs ska skyddas. Nu finns ett remissförslag från Länsstyrelsen på bildandet av naturreservatet Ramnässkogen. Det lönar sig att vara engagerad och inte ge upp. Bra jobbat Ralf!

Rapportera i Artportalen

Att rapportera arter i Artportalen är faktiskt ett sätt att hjälpa till att motverka avverkning av skyddsvärda skogar. Om du hittar något sällsynt i insektsväg eller varför inte lavar, tickor mm, om du är kunnig inom de grupperna, så har du stor möjlighet att påverka. Ju fler rödlistade arter desto bättre.

Bioblitz Långsjön 2018

Text Erik Sahlin, foto Glenn Costello

Dalarnas första BioBlitz arrangerades lördagen den 26:e maj 2018 vid Långsjön strax söder om Borlänge. En BioBlitz är en slags intensiv snabbinventering där man försöker hitta så många arter som möjligt under ett dygn på ett begränsat område. Eventet arrangerades av Naturskyddsföreningen i

Dalarna, Dalarnas Ornitologiska Förening, Entomologiska Föreningen i Dalarna och Västmanland, Dalarnas Botaniska Sällskap och Skogsriskan i samarbete med Borlänge kommun, Naturum Dalarna och Studieförbundet. Det arrangerades små exkursioner runt Långsjön som inriktade sig på många olika artgrupper och vid baslägret ställdes det upp tält med stereoluppar, mikroskop och diverse bestämningsslitteratur.

Dagen började redan 06.00 på morgonen med fågelutflykt och höll sedan ett högt tempo under hela dagen. Det kollades på allt från svampar och insekter i skog och gräsmarker till vattenlevande djur och alger i Långsjön. Inventeringarnas sista punkt var lysning efter nattfjärilar vilken inte avslutades förrän klockan 02.00. Vi hade trots den för insekter ganska tidiga inventeringen god tur med vädret. En kylig morgon övergick i en solig och varm dag med många badgäster på den intilliggande badplatsen. Till kvällens lampfångst blev det återigen ganska. Det hade gärna fått vara lite varmare för att framförallt locka fram fler fjärilsarter till lakanet. Totalt besöktes Bioblitzzen av runt 150 personer varav många aldrig tidigare undersökt arter alls - en riktig succé alltså!

Vi hade som mål att hitta runt 400 arter under dygnet och det lyckas

Tältlägret vid Långsjöns norra del med bestämningsslitteratur, luppar och diverse artintresserade.

des vi ganska bra med. Bland arterna kan nämnas rariteter som röd glada (*Milvus milvus*) som inte ses så ofta så här långt upp i landet, prickvingad svävfluga (*Bombylius medius*) ny för Dalarna, klöverhumla (*Bombus distinguendus*) som är en ganska ovanlig i Dalarna samt givetvis återfynd av rödalgen kryppysling (*audouinella serpens*) som har sin enda kända förekomst i världen i just Långsjön. Bioblitzten arrangerades just den här helgen för att uppmärksamma den biologiska mångfaldens dag som inträffar den 22:a maj varje år.

I år, den 25:e maj 2019 arrangeras återigen en Bioblitz i Dalarna, denna gång med fokus på Backa våtmark strax norr om Falun. Alla är givetvis lika välkomna att delta vare sig man är artexpert, amatör eller entusiastisk civilist. Kom till Backa våtmark och hjälp till att utöka kunskapen om alla våra fantastiska arter!

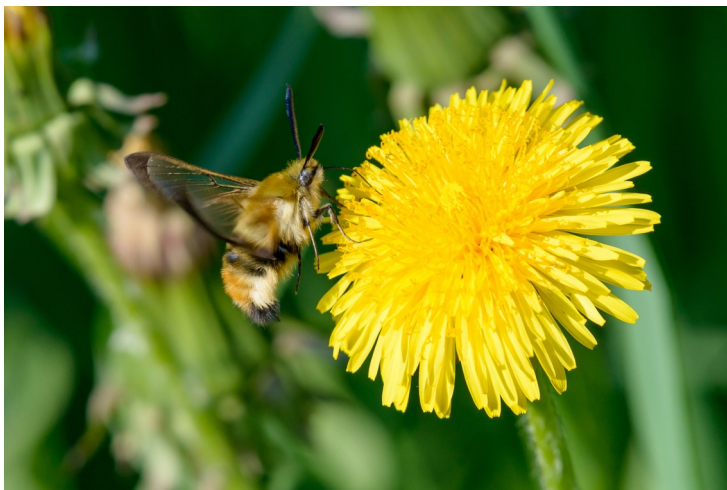
Läs mer om årets blitz här:

<https://bioblitzdalarna.wordpress.com>

↑ Författaren djupt nedsjunken i artbestämning av diverse skalbaggar.

Svävflugedagsvärmaren, *Hemaris tityus*, sågs
↓ flyga på flera ställen under dagen.

Populationsuppskattning av guldsandbi på dess nordligaste lokal Alderängarna

Text Uno Skog och Magnus Stenmark, Foto Magnus Stenmark

På Alderängarna i Mora finns Sveriges nordligaste kända populationen av guldsandbi *Andrena marginata*. Populationen noterades första gången under 1980-talet av Björn Cederberg men har troligen funnits långt före det. Det finns äldre uppgifter från 1940-talet om guldsandbi från Blyberg och Oxberg men de bedöms numera som utgångna.

Dalarnas största population finns på Rommehejd med omnejd. Där är arten väl spridd i landskapet och bina använder åkervädd som värdväxt. På Alderängarna är ängsvädd värdväxt, vilket är guldsandbiets vanligaste värdväxt sett till hela Sverige.

Sommaren 2017 gjordes en fångst med märkning och återfångstundersökning på Alderängarna för att få en uppfattning om populationens storlek. Under två dagar (den 14 och 15 augusti) fångades guldsandbi ute på klapperstensfältet. Under återfångsten noterades 340 pollensamlade honor. Med statistiska beräkningar pekar detta på att det fanns c:a 400 aktiva honor. Resultatet ger en felmarginal på mellan 300 och 700 individer. Endast 17 nektarsökande hannar noteras (2,8%). Detta visar att parningssäsongen i princip var över och honorna ägande sig åt pollensamlande. Hannarna flyger tidigast och i början av säsongen för att sedan dö när de parat sig. Honorna övergår efter parningen till en längre period med pollensamlande och äggläggning. Inventeringen bedöms ha genomförts ganska mitt i flygsäsongen.

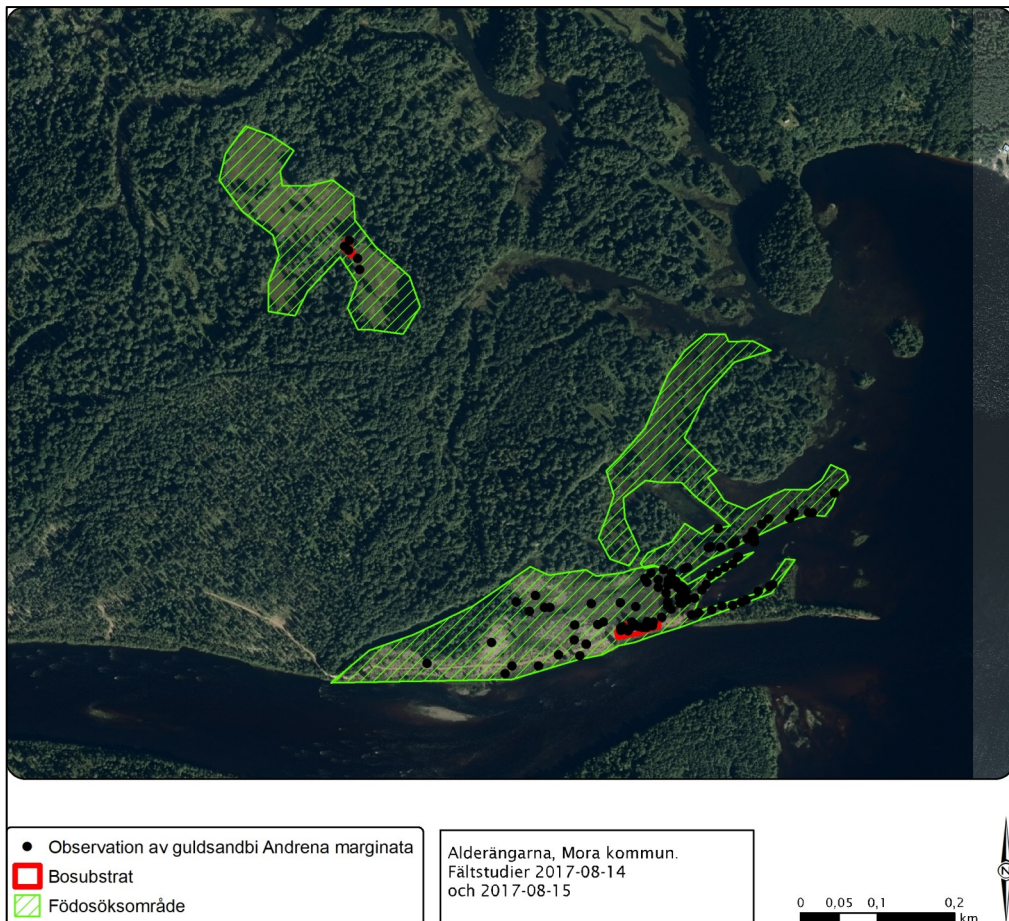
Inne på ängarna finns det också enstaka guldsandbin men en betydligt mindre population. Det är ont om bar sand och därmed brist på boområden. Det finns bara på ett litet område

Guldsandbi samlar pollen på ängsvädd.

längs stigen som löper över ängarna. Där hittades 26 bon under inventeringen. Ute på klapperstensfältet noterades c:a 250 bon framför allt längs körvägen, strandkanten och vid rastplatsen.

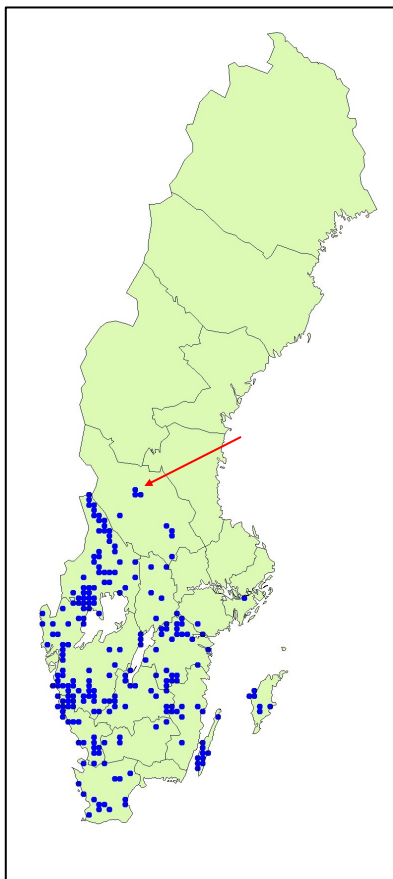
Väder och tillfälliga förändringar kan ge kraftiga fluktuationer hos vildbipopulationer och guldsandbi är inget undantag. Bedömningen som görs i undersökningen är att populationen borde vara kring 1000 pollensamlade honor för att säkerställa en långsiktigt stabil population.

Under inventeringen bedömdes också mängden värdväxter. Ute på klapperstensfältet fanns ca 7 000 blommande stänglar av ängsvädd. På ängarna är ängsväddbeståndet betydligt tätare med 10 000-tals plantor. Den sammanlagda arealen tillgängligt habitat på klapperstensfältet är större än ängarnas yta vilket betyder det borde finnas en stor potential för mer ängsvädd på klapperstensfältet. Där finns också gott om outnyttjade boområden. Detta tillsammans med mängden honor som påträffades gör att tillgången på ängsvädd bedöms vara begränsande. Inne på ängarna däremot finns det gott om födoresurser men ont om boplatser. Binas rörelser mellan ängen och klapperstensfältet bedöms som relativt begränsade men detta är inte undersökt eftersom inga bin märktes inne på ängarna.

Det borde vara relativt enkelt att skapa fler boområden genom att skrapa fram bara sandytor i solvarma lägen på ängarna. På klapperstensfältet har ljungen på senare år brett ut sig allt mer på bekostnad av bl.a. ängsvädd. Man skulle troligen kunna skapa ett tätare bestånd av ängsvädd genom bränning. För drygt tio år sedan var klapperstensfältet starkt igenväxt av tall och lövungskog. När detta röjdes bort c:a 2006 brändes allt ris i högar. På dessa brännfläckar växte till en början täta bestånd av ängsvädd. Dessa har glesats ut allt mer på senare år medan ljungen har expanderat. En tidig vårbränning för att få bort ljungen kan förhoppningsvis också förbättra tillgången på ängsvädd.

Guldsandbiet har bevisligen funnits på Alderängarna under lång tid och klarat sig bra. Det verkar dessutom finnas goda förutsättningarna för att öka bipopulationen genom några enkla åtgärder. Vi kan nog därmed se framtiden an med tillförsikt vad beträffar guldsandbiet på Alderängarna.

Figur 2: Känd utbredning av guldsandbi i Sverige. Pil på Alderängarna.

Recensionen: av Nyckelpigor i Sverige

Text: Erik Sahlin, meloe.se@gmail.com

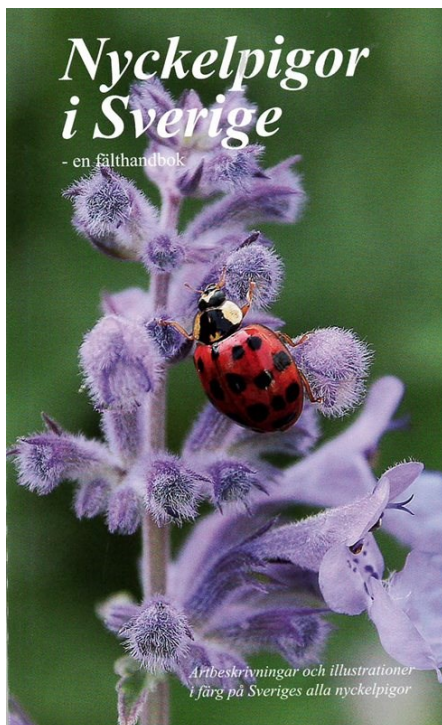
Bokrecension - Nyckelpigor i Sverige - en fälthandbok

Då var det dags igen, ännu en färggrann fälthandbok från Entomologiska Föreningen i Stockholm och denna gång om något så trevligt som våra färggranna nyckelpigor. Författare är Peter Wärmling. Serien med fälthandböcker har tidigare tagit upp fjädermott, humlor, bärfisar, gräshoppor och trollsländor och samtliga böcker finns att beställa från Entomologiska Föreningen i Stockholm till det facila priset 60 kronor stycket.

Förutom en introduktion till nyckelpigorna med systematik, livscykel och allmän genomgång går boken igenom alla 67 kända svenska arter och tar dessutom upp några arter som eventuellt kan förväntas tillkomma i den Svenska faunan.

Arterna beskrivs i text med en beskrivning av form, variationer, liknande arter, förekomst och kortfattat om biologin. Varje art har dessutom en utbredningskarta över Sverige samt utmärkta färgteckningar som skildrar habitus, artutmärkande karaktärer samt en liten (ibland ytterst liten) teckning för att illustrera faktisk storlek på arten.

De grupper som enbart har ett fåtal arter saknar artnycklar; de grupper som har fler arter har enkla och rikt illustrerade nycklar som gör det lätt att komma fram till rätt art. Boken har dessutom översiktsplanscher på samtliga arter och ett urval av olika larver och puppor. Som om det inte vore nog har boken dessutom försetts med många mycket trevliga fotografier för att ytterligare illustrera och utsmycka. Allt som allt är detta en mycket trevlig liten bok som passar lika bra i fickan på en exkursion som för artbestämning hemma vid stereoluppen. Passa gärna på att utöka ditt entomologiska bibliotek inför sommaren med denna bok!

Peter Wärlings rättelser till boken Nyckelpigor i Sverige (första upplagan)

Sid. 05, rad 23: står: Efterord, skall stå: Nyfynd

Sid. 37, rad 01: står: 34, skall stå: 33

Sid. 37, sista raden: står: Trebandad kustpiga, skall stå: Trebandad nyckelpiga

Sid. 64, rad 15: står: (16), skall stå: (12)

Sid. 67, rad 17: står: mer allmän, skall stå: sällsynt

Sid. 88, rad 02: står: 34, skall stå: 33

Sid. 93, sista raden: står: sommarform, skall stå: vårform

Sid. 99, rad 05: står: gul, skall stå: gulbrun

Sid. 115, rad 19: står: Östergötland, skall stå: Småland

Sid. 139, sista raden till höger: tomrum, skall stå: nässelplattpiga 48

Om Dalapärmarna, ett tillägg

I förra numret av Inocellia (2018: 1) berättade jag om hur ett gäng insektskännare i Dalarna påbörjade ett gigantiskt projekt på 1930-talet med att kartlägga Dalarnas insektsfauna. Bland annat gjordes då ett försök att beskriva vart olika material tagit vägen. Ett material som då saknades var pärmarna om småfjärilar. Dessa har visat sig finnas hos Jan-Olof Björklund i Hallstavik i Uppland. Janne var god vän med Tord Tjeder som hade hand om småfjärilarna i projektet. Materialet består av fem olika pärmar med material om vecklare, mott och malar och andra småfjärilar. Däremot har inte fler pärmar om skinnbaggar kunnat påträffas. Carl-Cedric Coulianos i Saltsjö-Bo, landets största expert på skinnbaggar tillfrågats men han vet tyvärr inte var eventuella extrapärmarna om skinnbaggar finns.

/Lasse Wikars

Ovanliga observationer av slemsvampätande blomcock

Text och bild Thorild Jonsson, Ludvika. thorild.jonsson@naturskyddsforeningen.se

Svampätande gulröd blomcock *Stictoleptura rubra*, 2018-07-16.
Denna och motstående sida.

Jag rastade vid Mus-sjöåsen, sex km väster om Dalagränsen i höjd med Tyngsjö en morgon runt kvart i åtta. När jag stod och mumsade på skogshallon kom en långhorning flygande förbi mig och såg ut att landa vid en stubbe ett tiotal meter bort. Jag gick dit för att om möjligt se vilken art det var. Såg den då inte, men på stubben fanns ett vackert trollsmör *Fuligo septica*. Jag tyckte att det var värt att avbildas och hämtade kameran i bilen. Jag tog några bilder och vek sedan undan en gran-

gren som skymde en del av svampen. Och där satt långhorningen och åt av slemsvampen. Det var en hane gulröd blomcock. Jag tog några bilder och åkte efter en stund därifrån. På bilderna ser det ut som att slemsvampen blivit besökt förut. Det är gnagspår som inte kan ha blivit till den korta stund jag var där. Borde ha återvänt någon timma senare och t.ex. tagit reda på om de var fler vid matbordet. Men är man amatör så blir det amatörmässigt. Kontaktade Bengt Ehnström om iakttagelsen. Han säger att han aldrig hört talas om att en fullvuxen blomcock skulle äta svamp. Läs hans fulla kommentar här intill.

Men visst ser det ut om att detta inte var första besöket!?

Bengt Ehnström kommenterar fyndet så här:

”Att en fullvuxen långhorning skulle äta på svamp är något nytt för mig. Larverna till flera arter lever ju i svampig förna som sidenblombeck, grankottsbeck och smalblombeck och här utgör svamphyfer med säkerhet den viktigaste näringsintaget. Många andra arter som lever i murken mycelrik ved har säkert samma nytta av svamp. Att en fullvuxen långhorning som annars lever av nektar och pollen i blommor lever av svamp är mera unikt. Kanske plasmodiets gula färg vilseledde blombecken och slemsvamparna innehåller ju mycket näring för skalbaggar med tanke på de tiotals skalbaggsarter som föder sig i denna spännande svamp-typ.”

Värt att veta är att slemsvampar tillhör en egen taxonomisk stam och inte alls är nära besläktade med ”vanliga” svampar. Totalt är över 700 arter kända.

Har ni andra läsare sett något liknande? Mejla då gärna en rapport till redaktören thomas.harry2@gmail.com.

/Red.

Succé för insektskurs i Borlänge!

Under fem träffar á tre timmar har 20 intresserade fått lära sig om insekter på nybörjarnivå. Vår ordförande Lasse Wikars har hållit i kursen som också är ett samarbete med Folkuniversitetet. Som litteratur har Fältbiologernas *Knuffa för insekter del 1* använts.

Kursen blev snabbt fullbelagd, mycket tack vare reklamen vi kunde göra via Folkuniversitetets kanaler. Medverkade som lärare på kursen gjorde även Erik Sahlin, Henrik Larsson och Uno Skog.

Planen är att kursen ska följas upp med exkursioner när insektssäsongen kommit igång.

Ytterligare en kurs planeras till Västmanland kommande vinter. Vi tänker oss ungefär samma upplägg. Om du är intresserad av att hjälpa till eller vet någon som skulle vilja delta så hör av dig till Thomas Harry.

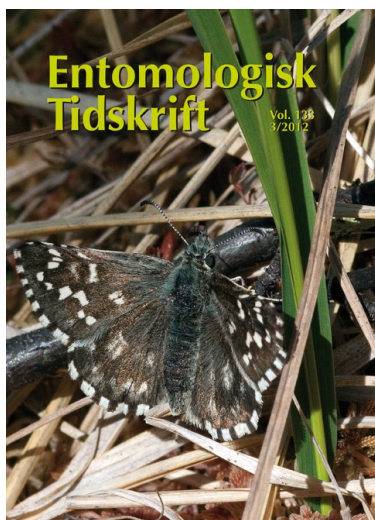
Glada kursdeltagare och lärare i Borlänge.

Du har väl inte glömt att betala årets prenumeration på Yrfän?

200 kronor (4 nr) Inbetalning till Sveriges Entomologiska förenings plusgiro: 66047-2

www.sef.nu/yrfan

Yrfän kostar 200 kr och ET 350 kr, men om du vill prenumerera på **BÅDE** Entomologisk Tidskrift **OCH** Yrfän så får du 50 kr rabatt och betalar då endast 500 kr.

Du får då högtintressant läsning hela 7-8 gånger per år! Betala till Plusgiro 6 60 47-2. Glöm inte ange namn och adress.

Spännande och naturvårdsintressanta insekter i Torphyttan, Lindesberg

Text och foto Claes U. Eliasson, Lindesberg, claes.u.eliasson@gmail.com

Det populära uttrycket "borta bra men hemma bäst" förstod jag inte förrän jag passerat de femtio och saktat ned på tempot. Att under tidig vår komma hem från Sydostasien (där jag normalt övervintrar) och sedan få återse hela skalan av vilda och planterade blommor som successivt lyser upp tillvaron under vår och försommar ger en skön känsla av att – här hör jag hemma. Här har jag format min egen livsmiljö, åtminstone i viss mån. Det är likaså spännande att successivt få se vilka förändringar av insektsfaunan den nya säsongen kommer att bjuda på. Jag flyttade till Lindesberg och byn Torphyttan väster om staden 1988 och har alltsedan dess bott i samma lilla torpstuga – mitt sommarviste. Bäcktorpet (som postverket begärde att få kalla det) står på en allmänning och omgivande skog

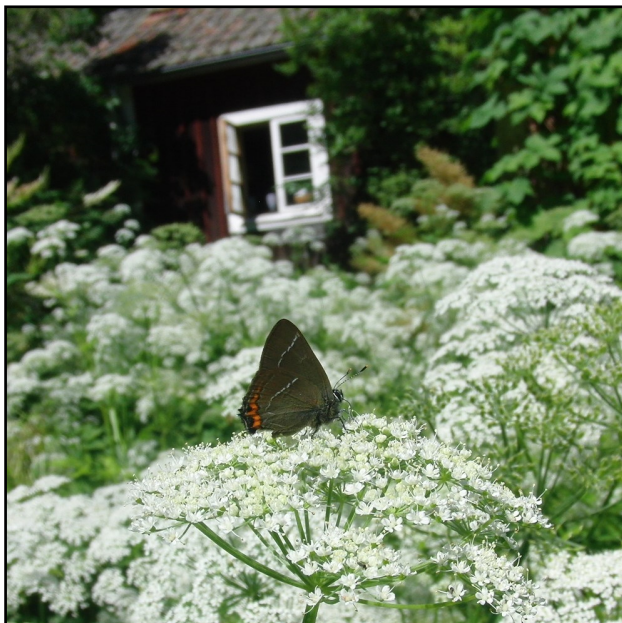

Bild 1. Kirschkål är den blomma som oftast lockar ner almsnabbvinge *Satyrrium w-album* från trädskronorna här vid mitt torp. Hanarnas lek har något år observerats med kikare i toppen av den högsta lönnen. Foto från 2015.

har av Skogsstyrelsen, med byalagets medgivande, gjorts till nyckelbiotop. Där finns det gott om död ved av främst ask, gråal och björk. De flesta svenska lövträd finns representerade i byn, men främst som planterade vårdträd. Genom skogen brusar Torphyttedäcken som längre uppströms heter Munkhyttedäcken där den flyter genom det välbekanta fjärilsreservatet som bildades år 2000. Mitt torps närmaste omgivningar består av trädgårdar, åkrar, slätterängar, barrblandskog, en hassellund och några mindre bergknallar med torrängsvegetation. På några hundra meters avstånd finns sankängar och videkärr och på mindre än en kilometer också en torvmosse. Variationen av livsmiljöer för insekterna gör att många arter med helt olika biotopkrav kan visa sig hos mig, speciellt i levandefällan med UV-ljus. Redan då jag flyttade hit var mitt specialområde fjärilar och i viss mån de större skalbaggsarterna. Först under senare år har jag börjat intressera mig för samtliga småkryp i hemmiljön. Detta är helt och hållet digitalkameratechnikens förtjänst, då denna gör det kostnadsfritt att odsla med fotografier för senare bestämning.

Fjärilar och steklar

I denna artikel avser jag att berätta lite utförligare om några av de rödlistade arterna, inklusive ett par tidigare rödlistade och någon eventuell kandidat till rödlistan. Antalet arter, enligt rödlistan 2015, inom ca 300 m radie från min stuga är 21. Samtliga faller inom gruppen Nära hotad (NT) och finns sannolikt på fler lokaler i Örebro län (landskapet Västmanland).

Av fjärilsarterna sticker ingen ut som spektakulär då de är relativt utbredda i trakten. Hotet mot ask och skogsalm har nyligen ökat på listan med fyra arter. Ligusterfly *Craniophora ligustri* har visat sig i UV-ljusfällan i stort sett varje år sedan 1988, medan askbarkmott *Euzophera pinguis* visade sig först 2004 och mer regelbundet först under senare år. Almsnabbvinge *Satyrium w-album* (bild 1) visade sig första gången 2000 och har därefter observerats under sex av åren, senast 2018. Ockragult gulvingfly *Xanthia gilvago* som främst är knuten till alm har bara påträffats 2017, men har funnits i Lindsbergs stad åtminstone sedan 1996. Vitt ugglemott *Eudonia laetella* (bild 2) och sidengult ängsmott *Paratalanta hyalinalis* som påträffades enstaka vid UV-ljusfångst under samma varma period 2017 är sannolikt tillfälliga inflygare och det är oklart hur långt bortifrån. Skägglavmätare *Alcis jubata* som visade sig 2018 har en förekomst endast en dryg kilometer västerut i Dalhagen där 9st kom till UV-lampan un-

Bild 2. Ett enstaka exemplar av vitt ugglemott *Eudonia laetella* visade sig 27 juli 2017. En stadig population är närmast känd från Göksholm utanför Örebro.

Bild 3. Vaxgul lavspinnare *Setema cereola* vilar på fjärilsduken med vingarna mer utbredda än den vanliga arten ockragul lavspinnare *Eilema lutarella*. Foto från 18 juli 2017.

der två nätter 2015. I Dalhagen påträffades också den tidigare rödlistade korthornad vedstekel *Tremex fuscicornis* (bild 4) samt dess parasitoid *Megarhyssa superba* (bild 5) 2014 (det. Niklas Johansson). Ett par av de rödlistade fjärilarna har jag gjort stödutsättningar av efter första fynden. Dessa är mindre blåvinge *Cupido minimus*, ängsmetallvinge *Adscita statice* och sexfläckig bastardsvärmare *Zygaena filipendulae* som jag fött upp. Sotnätfjäril *Melitaea diamina* visade sig spontant 2017–2018 många år efter att jag slutat föda upp nätfjärilsarterna i studiesyfte. Vaxgul lavspinnare *Setema cereola* (bild 3) visar sig inte årligen, men bl.a. 3st 2005. Denna art kommer sannolikt från den mer avlägsna torvmossen i byn, oftast enstaka, liksom en del nattflyn hemmahörande i samma biotop.

Mest glad har jag varit över etableringen av violettekantad guldvinge *Lycaena hippothoe* på slätterängarna från 2000. Vissa år har dock den arrenderande bonden plöjt upp ängarna för att odla korn och då har förekomstarealen minskat starkt. Observationer saknades 2001–2003, 2006, 2008–2009 och 2017, men 2018 var den tillbaka igen. Främsta hotet idag är då slättern med ensilering sker alltför tidigt, innan äggen kläckts. Allmänt nejlikfly *Hadena bicruris* visade sig 1990 från det jag hade sått in vitblåra och larverna påträffas mer eller mindre årligen på dess frökapslar, men aldrig på rödblåra som såddes in samtidigt och nu har en större spridning i närmiljön. Liten poppelglasvinge *Eusphacia melanocephala* är en art som är svår att påträffa annat än som dess mycket karaktäristiska kläckhål i gamla, torra stamkvistar på asp. 2015 hittade jag ett kläckhål helt lågt över markytan där locket ännu

Bild 4. Från månadsskiftet juli-augusti kan korthornad vedstekel *Tremex fuscicornis* (nedan) påträffas äggläggande på kullfallna björkar med ännu grönt lövverk. Senare hittar man ofta döda honor som ännu har sitt ägglägningsrör fastborrat i stammen. Foto från 3 september 2014. ↓

Bild 5. I vårt område är nog *Megarhyssa superba* den främsta parasitoiden av korthornad vedstekel då flera observationer gjorts vid samma björkar som denna påträffats äggläggande. Foto från 3 september 2014. →

hängde kvar medan puppskalet hade regnat bort. Man kan se dess kläckhåll minst tio år efter kläckningen. Humlerotfjäril *Hepialus humuli* har varit årlig sedan 1988, men endast fåtaligt på lamporna. Jag har inte sett dess flyktspel med flera hanar samtidigt "dinglande som på en osynlig tråd" sedan jag var i södra Lappland på 1980-talet.

Lönnbock *Leioderes kollari*

Den tidigare rödlistade arten (2000 NT) lönnbock (bild 6) gjorde mig rejält förvånad då den påträffades 1997–1998 samt flertalet av åren mellan 2000–2006. Samtliga lockades till blommorna av plymspirea under dess korta blomning. Kläckte också fram den från en död lönngren tillvaratagen hos grannen. I skogen runt mitt torp kunde jag se äldre gnagspår där barken fallit av döda grenar. Trodde länge att denna isolerade förekomst försvunnit då inga fler visade sig på plymspirean, men 2015 och 2018 kom enstaka till UV-ljus under riktigt varma nätter. Uppenbarligen har arten en utsträckt kläckning och är funnen under en månads tid från början av juni. Möjligen kläcker de tidigare i de mest solexponerade lägena. Flera av de äldsta solitära lönnarna i omgivningens trädgårdar har tagits bort under de senaste tio åren, men i övrigt är lönnen en vinnare i skogen nu när askskottsjukan kraftigt glesar ut askbeståndet som på vissa ytor tidigare varit allenarådande. Kombinationen lönn och ask kan vara gynnsam för larvutvecklingen under våren då asken är det sista trädet i skogen att utveckla sina löv.

Bild 6. Den värmeälskande arten lönnbock *Leioderes kollari* har i Torphyttan en liten förekomst isolerad från det sammanhängande utbredningsområdet runt Hjälmaren och Mälaren. Foto efter UV-ljufångst under en s.k. tropisk natt 3-4 juni 2018.

Storfläckig kungsnattslända *Semblis phalaenoides*

För bild, se Inocellias omslag. Honan av storfläckig kungsnattslända Semblis phalaenoides har ofta påträffats efter kläckningen då den vilar i det höga gräset som omger branddammen. Foto 22 juni 2009.

En annan överraskning var den, genom sin dagaktiva flykt och storleken, spektakulära arten storfläckig kungsnattslända som först noterades 1992–1993. Denna art har föranlett ett par artiklar (Berglind et al. 1999, Eliasson 2003). Jag tänkte nu berätta lite ytterligare som framkommit under nästan årlig kontakt (under 11 av åren 2000–2018) med den rätt svårfunna arten. Den har främst påträffats under de första dagarna av kläckning och ibland med lite ännu mjuka vingar. De kläcker i en fördämning av bäcken på ovansidan bron som befinner sig 25m från min stuga. Har nu av erfarenhet lärt mig att kläckningen sker precis då bondsyrenens blommor börjar gå mot sitt slut och bli brunfläckiga. Den ende som följt detta råd och kommit hit rätt tidpunkt och lyckats få se arten vid första försöket är Kjell Arne Johanson som 2017 hittade en hona vilande i strandvegetationen. Han ville ha ett fotografi för den bok om nattsländor han planerar. I övrigt har många fått tillfälle att fotografera de individer jag insamlat och en tid hållit levande.

De flesta av 28 adulta individer som påträffats har varit honor. Hanens svärmning har bara iakttagits vid fyra tillfällen, oftast runt träden som mot norr gränsar till den s.k. branddammen ovanför bron. Jag har aldrig noterat fler än två hanar samtidigt som flugit och visat upp sin betydligt lättare flykt i djupa bågar. Honans flykt är nedtyngd av den äggstinna bakkroppen och därför helt rak. Även honan förefaller göra flygturer över öppen mark i vida cirklar vars syfte möjligen är att visa upp sig. Flera av

Bild 7. Alldeles intill Bäcktorpet befinner sig branddammen där storfläckig kungsnattslända kläcker, mer eller mindre årligen och påträffas samtidigt som den lila bondsyrenens blommor börjar vissna. Foto från 24 maj 2018.

honorna har påträffats under tidig eftermiddag då de med ännu mjuka vingar efter kläckningen, krupt upp på vägen framför bron där en del av dem också har blivit överkörda av bilar. Upptäckte snart genom studier inomhus att de enbart gör ansatser till att flyga vid direkt solexponering. Före det håller de vingarna taklikt sammanslagna över kroppen medan de kryper ut ur skuggan mot solljuset från fönstret. Det var sannolikt beskickning från träden söder om bron som fick dem att välja att krypa i riktning mot en trädstam där de kunde klättra upp till en solexponerad plats. Då jag hade dem friflygande inomhus hände det sig att en hona råkade landa i min tekopp. Där blev den kvar länge och jag såg nu att den slickade i sig kvarsittande rester av den honung jag sötat mitt te med. Med denna erfarenhet lyckades jag hålla liv i ett par honor tre veckor mot endast en som under de första åren, då jag inte trodde de intog föda och endast gav dem vatten på en fuktad tygtrasa. Fick under år 2013 ett starkt indicium på att arten sannolikt livnär sig av bladlusens honungsdagg på trädens lövverk, precis som många nattflyarter.

Våren detta år hade varma dagar men extremt kalla nätter vilket fick till följd att nyutslaget blåbärsris och andra frostkänsliga växter skadades. Jag blev övertygad om att också bladlössen tog skada denna säsong. Det är nämligen det enda år som min betesfälla varit välfylld av nattflyn redan under juni. En dag då jag hissade ner betesfällan från sin position ca 8m över markytan föll en storfläckig kungsnattslända ner i vegetationen. Den hade sannolikt suttit på fällans tak, ditlockad av doften från det söta lockbetet av vin och fikon. Storfläckig kungsnattslända har varit känd för att mycket sällan observeras i större antal och påträffas faktiskt så sällan att flera entomologer som vikt sitt liv åt studiet av nattsländor aldrig fått se den. En av förklaringarna kan vara att de efter kläckningen tillbringar nästan all sin tid i trädkronorna och att endast honan uppsöker vattenytan för korta stunder av äggläggning då hon väl blivit parat. Jag har endast ett par sådana observationer då honan landat på vattenytan, och med snabba vingrörelser simmat mot närmaste vegetation i strandbrinken. Halvvuxna larver (13 st.) skraphåvades med en rustik fjärilshåv från nedhängande vegetation i branddammsbrinken sensommaren 2000 (Eliasson 2003). Försök att hitta larver har gjorts även under några av de senare åren men utan resultat.

Per-Erik Lingdell besökte mig våren 2003 och han undersökte då översiktligt bäcken både i Munkhyttan och i Torphyttan. Han förvånades över att inte påträffa några av karaktärsarterna för rena, strömmande vattendrag, vilka också är viktig föda för strömstaren. Vi besökte även Lillsjöbäcken som har länets största förekomst av flodpärlmussla. Här kunde han visa mig vilka arter han avsåg att vi borde ha funnit (bl.a. *Philopotamus montanus* och *Rhyacophila nubila*). Överst i ett av tillflödena till Munkhyttabäcken finns resterna av en hytta från 1200-talet. Bäcken där heter Kopparbäcken och jag ser det som troligt att läckage ur kopparhaltig slagg är ansvarig för den utarmade faunan nedströms. År 2000 hade kraftigt vattenflöde. Då larvens rör av växtdelar saknar tyngande sandpartiklar är de nog ofta utsatta för passiv transport vid extremt högvatten. Branddammens fördämning hade nog en uppbromsande effekt och juni 2000 var också det av alla år då flest (7 st.) adulta sländor påträffades. I dagsläget är detta nog den sydligaste förekomsten i landet.

Några rödlistade tvåvingar och en skalbagge

Gulringad vedharkrank *Ctenophora flaveolata* (bild 8) har visat sig vid mitt torp vid tre tillfällen 2000, 2006 och 2014. Parasitoiden prickvingad svävfluga *Bombylius medius* (bild 9) kan ha funnits vid torpet länge. Mina foton på arten var dock inte helt övertygande. Först då jag började fånga svävflugor påträffades arten med säkerhet 2016–2018. Främst påträffas den vid blombesök av tjärblomster på byns klippmarker. Dess värdart långhornsbi *Eucera longicornis* (Karlsson 2018) har setts regelbundet från 2004 då jag började fotografera digitalt. De välbekanta kläckhålen av aspraktbagge *Poecilonota variolosa* (bild 10) har observerats under många år och en larv sprättade jag fram ur barken på foten av en asp i en brynzon 2011. Första adulten fick jag se 2018 då jag upptäckt att fyra aspar med rikligt av kläckhål, som stod som vårdträd på en industritomt ca 1 km hemifrån, också hade en äggläggande hona 15 juni. Arten är funnen på ytterligare två lokaler i trakten under senare år. Jordhumleblomfluga *Pocota personata* (bild 11 & 12) fotograferades av Anders Carlberg vid Bergsäng sydväst om Nora 12 juni 2013. Fyndet var det första i Västmanland och även det första i den västra halvan av Svealand. Denna art blev jag bekant med 2018 då jag denna tidiga sommar (den 20 maj var liljekonvaljen i full blom) var på väg upp mot klipptorrängen med tjärblomster och rundade kullens nordsida där fyra anfrätta gamla lönnar ännu står kvar i den skuggiga vägkanten. Ser vad jag först uppfattar som två humlor flyga runt stammarna på lönnarna men det såg så udda ut att jag tog till håven och då först såg jag att det var en fluga med bästa tänkbara mimikry (efterhärmande utseende). Efter fotografering hemma, där jag kunde lugna ned den genom en stunds kylskåpsförvaring, släppte jag ut den igen. Två dagar senare återvände jag till lönnarna och nu fanns där fortfarande en jordhumleblomfluga som verkade söka efter en lämplig hållighet att lägga ägg i. Denna lönn var rötad av lönticka och eldticka. I de övriga lönnarna finns grenticka och svavelticka. Fortsatt spaning under veckan gav inga ytterligare observationer. Att arten tillhör de svårfunna visar fynden i Artportalen där endast 1–9 fyndplatser rapporterats årligen från landet de senaste tio åren.

Bild 8.

Denna hona av gulringad vedharkrank *Ctenophora flaveolata* hittades på en sten mitt i den forsande bäcken, intill några gamla stockar av gråal. Foto från 16 maj 2014.

Bild 9. En inhåvad prickvingad svävfluga *Bombylius medius* var enklare att fotografera efter kylskåpsförvaring. Dess favoritblomma här verkar vara tjärblomster. Foto från 21 maj 2018. →

Bild 10. Aspraktbaggen *Poecilonota variolosa* (nedan) påträffades på senväxta aspar på ett bergsimpediment vid Nattjärn i västligaste delen av Torphyttan. 3 augusti 2015. ↓

Övriga intressanta arter

Några arter som inte är rödlistade vill jag också omnämna. En humlelik pälsblomfluga *Criorhina ranunculi* (bild 13) hävdades på mitt ymniga bestånd av kirskaal som blommade för fullt redan 5 juni 2018. Få fynd har gjorts i modern tid i Örebro län. Ett par insektsfynd från Nora kommun förtjänar också ett omnämnande. Vi är några medlemmar i Nora biologiska förening som nu har börjat utforska Venakärrets insekter vilket betydligt underlättats nu då detta rikkärr blivit naturreservat med spänger och med slåtter av valda delar. Väddnätfjäril *Euphydryas aurinia* (VU) och sotnätfjäril *Melitaea diamina* (NT) har varit kända därifrån sedan 2008 respektive 2013. Under en gemensam utflykt till Venakärret 26 maj 2018 hittade Anders Carlberg en bräsmenantennmal *Cauchas rufimitrella* (bild 14) på ängen vid västra ingången till Venakärret. Detta är första fyndet i Västmanland och Örebro län. Anders slaghåvade 31 maj 3st av den lilla vapenflugan *Nemotelus pantherinus* (bild 15) på den del av kärret i väster som omfattas av slåtter. Vi lyckades återfinna denna fluga 16 juni under en föreningsutflykt. Enligt Artoportalen är det första förekomsten i västra delen av Svealand och enligt Sven Hellqvist, som delat med sig av en ännu inofficiell landskapskatalog över vapenflugorna, är fyndet det första i Västmanland. Intresset för rikkärrens specialiserade insekter vaknade då jag påträffade gulbukig jättevapenfluga *Stratiomys chamaeleon* (bild 16) (VU) i Lejakärret i Lindsbergs kommun 2013 (Eliasson 2013). Då Jan Edelsjö och Niklas Lönnell besökte Lejakärret 2015 kunde de tillföra arten svartryggig strömvapenfluga *Oxycera pygmaea* (VU) som första förekomst i Svealand. Denna lilla art har vi lätt kunnat återfinna då den förekommer i hundratals medan den

större vapenflugan ses mer enstaka.

I år var Lejakärret kraftigt uttorkat, utan det ytligt genomströmmande vatten som normalt kännetecknar stora delar av kärret. Så måste det också ha varit torksomrarna 1994–1996 och rimligtvis har larverna någon överlevnadsstrategi som gör att de kan överleva på så isolerade små lokaler eftersom andra lämpliga livsmiljöer saknas i trakten.

↑ Bild 11. Runt fyra äldre lönnar längs infartsvägen till Torphyttan by flög två humlelika djur som efter inhävnings visade sig vara jordhumleblomfluga *Pocota personata*. Foto från 20 maj 2018.

Bild 12. Vid ett återbesök kunde fortfarande en jordhumleblomfluga observeras på lönnen med lönticka och eldticka. Foto 22 maj 2018. →

↖ Bild 13. En humlelik pälsblomfluga *Criorhina ranunculi* håvades från blommande kirschkål vid Bäcktorpet. Foto från 5 juni 2018.

↑ Bild 14. I utkanten av Venakärret i Nora kommun påträffades bräsmearntennmal *Cauchas rufimitrella* som visade sig vara ny för Västmanland. Foto från 26 maj 2018.

← Bild 15. Anders Carlberg noterade vapenflugan *Nemotelus pantherinus* som ny för Västmanland i Venakärret, Nora kommun 31 maj 2018. Foto från 16 juni 2018.

← Bild 16.

Upptäckten av gulbukig jättevapenfluga *Stratiomys chamaeleon* i Lejakärret, Lindsbergs kommun satte fart på intresset för rikkärrens speciella arter. Foto från 24 juli 2015.

En rödlistad art som också påträffades för första gången i Nora kommun 2018 är veronikabärfis *Stagonomus bipunctatus* (NT) (bild 17). Jag fotograferade 13 maj 3 exemplar på filtbladigt kungsljus i en varm sydvänd slänt intill en överfart av järnvägsspåret vid Stora Mon. Anders Carlberg såg också ett tital där 18 maj. På Artportalen finns inga tidigare fynd från Örebro län och det är nog länge sedan denna minskande art påträffades i länet.

Bild 17. En liten förekomst med veronikabärfis *Stagonomus bipunctatus* påträffades i en varm slänt vid järnvägen i Stora Mon i Nora kommun. Foto från 13 maj 2018.

Minskande arter

Två arter knutna till moss- och myrmarker som förefaller ha minskat starkt efter 2009 är lapsk vintermätare *Lycia lapponaria* och Frejas pärlmorfjäril *Boloria freija*.

Lapsk vintermätare har eftersökts av många entomologer på de klassiska lokalerna Stora Monsmossen och Österängssjön i Nora kommun, i stort sett varje år mellan 2010–2018, utan att någon säker observation har kunnat göras. Tidigare hade jag en lokal på mindre än en kilometer från min stuga på Åtsjömossen där den sågs varje år mellan 1988–2000, men därefter inte mer. Som mest kom i skymningen 22st hanar till en oparad hona som placerats i en nättur. Peter Streith och jag hade före mörkrets ankomst letat upp honan, sökande i ögonhöjd på tallstammarna.

Frejas pärlmorfjäril försvann efter 2009 från samtliga kända lokaler i det stora myrkomplexet i norra Fellingsbro socken. Först 2017 då eftersöket även omfattade en myr något längre västerut, där jag hittade arten 1996, kunde vi konstatera att här på Hammars Rödmosse fanns en liten population kvar. Den del av myren där fjärilarna nu flyger är den blötaste med en lagg som bitvis utgörs av gungfly. Laggen på en mosse är ytterkanten av dess välvning som genom vitmossans tillväxt kan nå betydande höjd, speciellt i västra Götaland. Frejas pärlmorfjäril är sannolikt sårbar för torka under sommaren och bristande tjäle under våren. Då tjälknölnarna sakta smälter under våren skapas sannolikt ett gynnsamt mikroklimat som gör att denna fjällens fjäril klarar av att existera på sydligare moss- och myrmarker. Min hypotes är att mikroklimatet kan vara avgörande för att undgå parasitering under våren genom att parasitoiderna behöver en högre lufttemperatur för att effektivt kunna flyga runt och söka efter värdlarver. Varje landning nära den våta, svala vitmossan kyler ned dem. Då jag påträffade Frejas pärlmorfjäril på Stormossen i Västermo socken i nordvästra hörnet av Södermanland 1968–1969 höll arten endast till i den blöta laggen på den östra sidan av denna perfekt tallriksrunda mosse med en smal ringformad trädbård innanför laggen. Ingen har senare lyckats återfinna den där och säkra rapporter från Södermanland och Östergötland saknas helt efter 1989 respektive 1997. Är dessa arter offer för den globala uppvärmningen?

Överraskande förändringar av fjärilsfaunan 2018

År 2018 bjöd också på flera överraskningar i fjärilsfaunan. Poppelbuskfly *Amphipyra perflua* som blev ny för Västmanland 2017 fanns redan med i nästan varje nattfångst och eksikelvevinge *Watsonalla binaria* blev årets vanligaste sikelvevinge. Den mycket tidiga sommaren ledde till att ett stort antal arter under hösten uppträdde med en här aldrig tidigare sedd andra generation, bl.a. kvickgräsfjäril *Pararge aegeria*, lädermätare *Rhodostrophia vibicaria*, syrenmätare *Apeira syringaria*, plummonmätare *Angerona prunaria*, svansmätare *Ourapteryx sambucaria*, bokspinnare *Calliteara pudibunda*, granharfots-pinnare *Calliteara abietis*, munkfly *Panthea coenobita* och guldfly *Pyrrhia umbra*.

Bild 18.

Samma år som eksikelvevinge *Watsonalla binaria* för första gången visar sig hos mig i Torphyttan blev den snart den vanligaste arten av sikelvevingarna med både en andra och en tredje generation. Foto från 20 september 2018.

Tack

Till Anders Carlberg, Lars-Ove Harrysson, Sven Hellqvist, Niklas Johansson, Per Sjökvist och Peter Streith för värdefull information.

Referenser

ArtDatabanken. 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015. ArtDatabanken SLU, Uppsala.

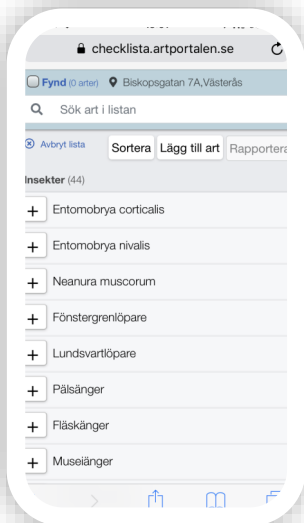
Berglind, S.-Å., Engblom, E. & Lingdell, P.-E. 1999. Naturligt sällsynta, hotade eller förbisedda? Nattsländorna *Semblis phalaenoides* och *S. atrata* i Sverige. – Ent. Tidskr. 120: 1-16.

Eliasson, C. U. 2003. Iakttagelser av storfläckiga kungsnattsländan *Semblis phalaenoides* vid Bäcktorpet i Västmanland. – Ent. Tidskr. 124: 41-46.

Eliasson, C. U. 2013. Gulbukig jättevapenfluga *Stratiomys chamaeleon* – ny art för Bergslagen. – Fauna och Flora 108(4): 16–17.

Karlsson, R. 2018. Solitära bin (Apiformes) i Stenbergas socken (Vetlanda kommun, Småland). Lucanus 23: 29–39.

Nu kan du rapportera till Artportalen direkt från mobilen

Nu lanseras Artportalens checklista, där du på ett smidigt sätt kan rapportera direkt i fält med hjälp av en artlista anpassad efter området du befinner dig i.

Artportalens checklista är byggd för att användas live med en smartphone. Den fungerar för alla arter, men lämpar sig bäst för artgrupper som är möjliga att artbestämma i fält och där artlistan blir rimligt lång, t.ex. fåglar, dagfjärilar och trollsländor.

Att komma igång är ganska enkelt. I din webbläsare (på telefonen) surfar du till [checklista.artportalen.se](https://artportalen.se). Där loggar du in med ditt vanliga ID och lösenord för Artportalen och sen är du igång!

När du använder checklistan börjar du med att välja/söka fram en artgrupp och en närliggande fyndplats, som GPS:en i telefonen hjälper dig att hitta. Checklistan genererar därefter en artlista som bygger på vilka fynd som rapporterats under aktuell vecka de senaste tio åren inom en radie på 30 km. Listan kan kompletteras med fler arter, underarter, hybrider m.m. från den valda artgruppen. Det går också att lägga till fler rader med samma art och på så sätt rapportera olika aktiviteter hos samma art i samma lista.

Sedan tidigare finns också en mobilanpassa sida för "Dagens fynd" där det är lätt att se fynd per dag och filtrera fram det man är mest intresserad av.

Adressen är <https://artportalen.se/Mobile/Sightings/>

Inbjudan till Svenska Entomologmötet 2019 14-16 juni 2019 på Öland och i SÖ Småland

Inkvartering och föreläsningar blir denna gång på Ölands folkhögskola, bara några kilometer från Färjestaden och alltså rätt nära Ölandsbron. Genomgående tema vad gäller föredrag, exkursioner och nattligt ljusfångande är däremot östra Småland och Kalmartrakten. Inte minst kommer de entomologiskt unika markerna i regionen runt Bäckebo, Allgunnen och Hornsö besöks. Det finns inte något tillräckligt stort boende där, men Ölands folkhögskola ligger som längst en timme bort från de mest avlägsna exkursionslokalerna.

Planerat program i grova drag:

Fredag: Incheckning under eftermiddag, därefter middag, föredrag och ljusfångst i närområdet.

Lördag: Efter frukost årsmöte fram till lunch. Därefter exkursioner i Kalmartrakten fram till middag, varefter följer en genomgång av exkursionernas intressanta arter och kortare föredrag. På kvällen/natten ljusfångst i Småland för de som vill.

Söndag: Efter frukost och utcheckning. Vi tar med oss lunchpaket och sedan är det valbara tider och platser i främst Hornsö- och Allgunnenområdet för exkursioner.

Boendevalternativ

Mat och deltagande och boende i dubbelrum (1 450 kr).

Mat och deltagande och boende i egen husbil/tält (950 kr).

Mat och deltagande men eget boende (850 kr).

Anmälan och mer information hittar du på www.sef.nu

Välkomna!

SEF-styrelsen och Sydostentomologern

Två stora skalbaggsmaterial i Dalarna inrapporterade i Artportalen

Text: Lasse Wikars, Borlänge

Det är mycket värdefullt när någon gjort insamlingar på samma plats under en lång tid, inte minst om man vill undersöka förändringar i insektsfaunan. Just nu registreras Bengt Ehnströms skalbaggsamling i Artportalen i regi av Artdatabanken. Bengt samlade sin första skalbagge i hemtrakten i Nås 1952. Den mest omfattade insamlingen har gjorts i barndomshemmet vid järnvägsstationen i Nås, där 534 skalbaggsarter hittills registrerats (ca hälften av samlingen är i dag inrapporterad, så man kan förvänta sig minst 1000 arter). Det är fascinerande att se att en så enorm mångfald kan rymmas på en så liten yta. Särskilt artrika miljöer verkar ha varit den äldre barrskog som finns intill huset, små våtmarker med ett dike som löper 20 meter från huset, trädgården, intilliggande ängs- och åkermark mm. Dessutom skall det påpekas att Bengt samlat fjärilar kontinuerligt under samma tid, men detta material är inte alls inrapporterat ännu.

Jan Höjer i Stockholm har en släktgård i Torrbo, Söderbärke där han samlat insekter, framförallt skalbaggar sedan tidigt 1950-tal fram till idag. Här har främst rapporterats in intressanta arter (t.ex. nya för landskapet), varför endast delar av materialet ännu är tillgängligt på Artportalen. Genom det sydliga läget i landskapet har många sydliga arter registrerats för första gången i Dalarna av Jan.

I detta sammanhang bör Kalle Bergströms insamlingar i centrala Falun nämnas, där han har en ljusfälla för att samla nattlevande insekter på sin balkong. Över 1200 arter har hittats sedan 1996, mest fjärilar men även många andra insektsgrupper, varav huvuddelen på balkongen!

En liten vårutflykt till Hälleskogsbrännan för att forska i den smala skuggbaggens livscykel

Text Lasse Wikars, bilder Henrik Larsson

Den 20 april förra året tog jag och Henrik bilen ner till det nya reservatet Hälleskogsbrännan som inrättats efter storbranden i Västmanland. Syftet var att försöka hitta vuxna skalbaggar av den smala skuggbaggen (*Boros schneideri*) för att bättre försöka förstå dess livscykel. Vi styrde kosan till naturreservatet Färmansbo urskog, ett område som delvis berördes av storbranden 2014. Vi tog oss dock till den nordöstra delen av reservatet, där en naturvårdsbränning hade gjorts på två myrholmar med tallungskog redan år 2011. Smal skuggbagge var tidigare enbart känd att leva kvar på Gotska Sandön, innan ett överraskande fynd gjordes i Färmansbo urskog året efter branden. Ingen har riktigt studerat dess livscykel, men nya fynd från Örebro län gjorda av Olof Hedgren, Uppsala, några mil västerut indi-

Bild 1. Den smala skuggbaggen verkar kunna klara sig alldeles utmärkt med klenta tallar. Här 2011 års brandfält vid Krokmossen i Färmansbo urskog.

kerade att vuxna skalbaggar går att påträffa på våren i slutet av april och början av maj månad.

Det visade sig lite vågat att ta sig fram på skogsbilvägen som leder fram till den nordöstra delen av Färmansbo, och ett parti med upptinande is och lös tjällossningsmark passerades på vägen fram, våren var ganska sen (för att sedan ta en väldig fart). Väl framme började vi undersöka döda tallar med lossnande bark, kanske ett 25-tal totalt, främst på en sydvänd del av den norra myrholmen, där elden tagit extra fart. De tallar som dött direkt i samband med branden var i allmänhet helt barklösa, och hade i flera fall trillat ikull. Istället var det de tallar som dött långsamt under flera år efter branden 2011 som ännu hade bark. Särskilt letade vi vid stambaser och även nere i förnan runt tallarna, men inga vuxna smala skuggbaggar kunde hittas. Däremot hittades larver av smal skuggbagge på sju av de 25 undersökta tallarna, alltid mycket enstaka. De flesta larverna var stora, mellan 20-25 mm (fullvuxna larver är drygt 25 mm), och enstaka runt 10 mm, vilket tyder på att det var två olika generationers larver vi såg.

Även ett par andra intressanta arter påträffades som tallgångbagge (*Cerylon impressum*) och gulbandad brunbagge (*Orchesia fasciata*), i båda fallen tillsammans med larver av smal skuggbagge under lös

Bild 2 och bild 3 (nästa sida). Larv av smal skuggbagge, nästan fullvuxen (ca 25 mm). Notera utseendet i bakänden, där den har en "treuddig krona". Larven är annars rätt lik t.ex. den hos allmän barkplattbagge (*Pytho depressus*).

Bild 3.

bark på stående, ganska klenta tallar (18-25 cm). Frågan är vart de vuxna baggarna befann sig vid besöket? De stora larverna var sannolikt ändå inte fullvuxna, och det fanns ingen tendens till att de hade förberett sig för förpuppning genom att skapa sig en puppkammare mellan bark och ved. En teori är att baggarna övervintrar under bark högt upp på tallarna, och att de pga. den sena våren inte kommit fram ännu.

En annan teori är att de övervintrar vid stambaserna på tallarna. Ett visst eftersök gjordes i både grov bark nertill på tallarna, och i förnan runt om, och man tycker att vi borde kunnat hitta någon vuxen skalbagge där om detta är deras övervintringsplats. För många andra tallinsekter är basen på tallarna en typisk övervintringsplats. Vidare studier får visa vilket av dessa två alternativ som gäller.

Bild 4. Tallgångbaggen lever även den under lös tallbark, men ofta på mer nydöda tallar än smal skuggbagge. Arten är även den mycket sällsynt och anses hotad i landet.

Kallelse till Årsmöte i Surahammar

Söndag 28 april kl. 11.00

Årsmötet äger rum i SK Trims klubbstuga i Skräddartorp, Virsbo, Surahammars kommun.

Planerat program:

- 11.00 Samling och därefter naturvandring i närområdet
- 12.30 mingel och förtäring (som föreningen bjuder på)
- 13.30 Årsmöte
- 14.30 Föredrag av Christina Winter

Anmälan till Thomas Harry (för matens skull), thomas.harry2@gmail.com.

Vi har en spännande föreläsare till mötet. Det är Christina Winter som är författare och expert på insektsträdgårdar. Christina har skrivit boken Trädgårdsmyller om nyttiga insekter i trädgårdar och fotograferar också flitigt.

Det blir även försäljning av materiel och Yrfäns nya temanummer om Insektsträdgårdar. Kanske har också Christina med sig sin bok Trädgårdsmyller. Ta gärna med familj och vänner.

Dagordning för årsmötet

- §01 Mötets öppnande
- §02 Val av mötesordförande
- §03 Val av mötessekreterare
- §04 Val av två justerare
- §05 Fråga om årsmötets behöriga utlysande
- §06 Fastställande av dagordningen
- §07 Föredragande av styrelsens verksamhets- och förvaltningsberättelser
- §08 Föredragande av revisionsberättelsen
- §09 Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen
- §10 Budgetförslag för det kommande året
- §11 Val av styrelseordförande
- §12 Val av styrelseledamöter
- §13 Val av suppleanter
- §14 Val av revisorer
- §15 Val av valberedning
- §16 Fastställande av medlemsavgift för det kommande året
- §17 Behandlande av inkomna motioner och propositioner
- §18 Mötets avslutande

Motioner till årsmötet bör insändas till styrelsen så snart som möjligt och senast två veckor innan mötet. Se kontaktuppgifter på hemsidan.

Välkomna!

Innehåll Inocellia 2019-1

Förenings- och tidskriftsinformation	2
Thomas Harry - Ledaren, Skogen i fokus	3-4
Erik Sahlin—Bioblitz i Dalarna.....	5-6
Uno Skog—Populationsuppskattning av guldsandbi på dess nordligaste lokal Alderängarna	7-9
Erik Sahlin—Recension av Nyckelpigor i Sverige	10
Peter Wärmling—Rättelser Nyckelpigor i Sverige	11
Lars-Ove Wikars - Om Dalapärmarna, ett tillägg	11
Thorild Jonsson—Observationer av svampätande blomcock	12-13
Succé för insektskurs i Borlänge.....	14
Prenumerera på ET och Yrfän.....	15
Claes U. Eliasson—Naturvårdsintressanta insektsarter i Lindesberg, Torphyttan	16-27
Thomas Harry—Nu kan du rapportera till Artportalen direkt från mobilen.....	28
Inbjudan till Svenska Entomologmötet 2019 på Öland	29
Lars-Ove Wikars - Två stora skalbaggsmaterial i Dalarna inrapporterade i Artportalen.....	30
Lars-Ove Wikars & Henrik Larsson—En liten vårutflykt till Hälleskogsbrännan för att forska i den smala skuggbaggens livscykel.....	31-32
Kallelse till föreningens årsmöte i Surahammar sönd 28 april	34-35